

УДК 378.147.227

Марія Комісарик

ORCID iD 0000-0003-2819-4313

кандидат педагогічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
вул. Коцюбинського, 2, 58012 м. Чернівці, Україна
komissarikmaria@gmail.com

Катерина Балаєва

ORCID iD 0000-0002-9744-0840

кандидат педагогічних наук, асистент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
вул. Коцюбинського, 2, 58012 м. Чернівці, Україна
k.balaeva@chnu.edu.ua

ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ ДОЛУЧЕННЯ ЇХ ДО СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ ПОСІБНИКІВ

Статтю присвячено проблемам підвищення пізнавальної активності студентів. Розглянуто та проаналізовано поняття, які розкривають наукове поле теми (пізнавальна активність, навчально-методичний посібник). Подано новий погляд на спосіб підвищення пізнавальної активності студентів (додолучення їх до створення навчально-методичних посібників).

На прикладі двох навчальних дисциплін («Комп'ютерні технології в роботі з дітьми» та «Педагогіка дошкільна») подано основні шляхи вдосконалення процесу підвищення пізнавальної активності студентів у процесі їх фахової підготовки.

Ключові слова: навчальний процес; навчально-методичний посібник; пізнавальна активність.

Вступ. Модернізація освіти в Україні в рідчій світових тенденцій глобалізації й інтеграції та зміни світоглядної парадигми вимагають висококваліфікованого, конкурентоспроможного педагога.

Відтак, розвиток освіти супроводжується інноваційними реформами, актуалізується пріоритетність досліджень у напрямку модернізації її змісту на всіх рівнях. Відповідно сучасна українська освіта покликана чітко і своєчасно реагувати на досягнення науки і культури, включаючи студентів в активні суспільні та професійні відносини, формуючи уявлення та навички послуговування новими технологіями на основі сучасних різногалузевих знань, а також забезпечувати відповідність рівня їхньої освіти вимогам науково-технічного і духовного прогресу.

На підставі аналізу наукових джерел виявлено, що пошук шляхів удосконалення навчального процесу у вищих навчальних закладах в окресленому вище ракурсі ще не стала предметом спеціального наукового дослідження.

Проте, окремі аспекти, що розкривають удосконалення навчально-виховного процесу у ВНЗ засобом інноваційної діяльності вивчали А. Алексюк, В. Кремень, О. Савченко, Г. Сиротенко; професіоналізацію сучасних вищих навчальних закладів та

актуальність її мінливості в руслі організаційних трансформацій обґрунтовують загалом – В. Кремень, В. Олійник, О. Пехота, О. Савченко, Н. Хміль та ін.; проблеми розвитку і формування творчої особистості, активізації пізнавальної діяльності і творчості у процесі навчання розглядалися педагогами-класиками І. Гербартом, А. Дістервегом, Я. Коменським, І. Песталоцці, Г. Сковородою, В. Сухомлинським, К. Ушинським; удосконаленню навчального процесу у вищій школі присвячені праці А. Алексюка, С. Архангельського, Ю. Бабанського, А. Вербицького, В. Вергасова, В. Козакова, М. Ярмаченка та ін.; проблему професійної підготовки аналізують Н. Буринська, В. Заслуженюк, І. Зязюн, Л. Коваль, Н. Ничкало, З. Решетова, Н. Селезньова, Н. Тализіна, М. Шкіль; питання формування пізнавальної діяльності, активізації і мотивації навчання розглядають у своїх працях А. Дьомін, Л. Божович, О. Киричук, В. Козаков, В. Лозова, А. Маркова, А. Матюшкін, О. Савченко; проблеми пізнавальної активності на рівні дисертаційних досліджень вивчали С. Кашин, Н. Литвиненко, М. Мамажанов, Г. Остапенко, Р. Рискулов, Ю. Савченко, К. Сапашева.

Водночас залишаються недостатньо розробленими питання підвищення пізнавальної активності,

зокрема шляхом долучення студентів до створення навчально-методичних посібників.

Мета статті – описати особливості долучення студентів до створення навчально-методичних посібників як способу підвищення їх пізнавальної активності.

Долучення студентів до створення навчально-методичних посібників. Пошуки шляхів своєчасного реагування вищих навчальних закладів на швидкі зміни у всіх сферах суспільного життя є досить складним завданням. Нами здійснено спробу дібрати спосіб підвищення пізнавальної активності студентів спеціальності «Дошкільна освіта». Зокрема упродовж організації навчального процесу в Чернівецькому національному університеті імені Ю. Федьковича, в межах навчальних дисциплін «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми» та «Педагогіка дошкільна», ми долучили студентів до створення навчально-методичних посібників, які репрезентувати їх наукові розвідки та доробки в колі навчальної теми вищезазначених дисциплін.

Перш ніж обґрунтовувати особливості означеного процесу, звернемося до трактування понять, які розкривають тему наукового пошуку: «пізнавальна активність» та «навчально-методичний посібник» тощо.

Зокрема проблемі пізнавальної активності присвячено багато наукових праць, проте єдиного підходу до визначення цього поняття немає. Так, у психолого-педагогічних дослідженнях існує декілька підходів:

- діяльнісний, згідно з яким пізнавальну активність особистості визначають як діяльність, зокрема як психічну діяльність суб'єкта (Л. Божович, Л. Виготський, Є. Коротаєва);
- особистісний, в якому пізнавальна активність розглядається як риса особистості (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Л. Аристова);
- комплексний, що поєднує в собі характерні риси двох перших, у якому пізнавальна активність як особлива якість особистості є метою діяльності, засобом її досягнення і результатом (В. Лозова, М. Скаткін, Т. Шамова).

В. Лозова у дослідженні розглядає пізнавальну активність особистості як рису особистості, яка виявляється у її ставленні до пізнавальної діяльності, що передбачає стан готовності, прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на засвоєння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань і способів діяльності, а також знаходить вияв у пізнавальній діяльності (Єгорова, 2009, с. 5).

У дослідження ми послуговуємося думкою, про те, що пізнавальна активність характеризує особистість яка навчається, як з боку прагнення до діяльності (потенційна пізнавальна активність), так і як активного виконавця цієї діяльності (реалізована пізнавальна активність). Розвиток пізнавальна активність майбутніх фахівців

реалізується в процесі професійної підготовки студентів, під час якого необхідно покладатися не тільки на знання закономірностей розвитку психічного розвитку (теоретичне мислення, особливості дослідницького мислення, постійна увага, уяву та інтеграція пам'яті), і індивідуальні особливості студентів (зрілість мотивації до дослідницької діяльності, зрілість мовлення, вольові повноваження), а також грамотно організований дидактичний процес (навчання для роботи з поняттями та їх використанням, застосування системи дослідницьких завдань, розвиток здатності подолати інтелектуальні труднощі) (Khaliullina, 2017, с. 1405).

Відповідно до означеного ефективність навчально-пізнавального процесу у ВНЗ, спрямованого на розвиток творчого потенціалу особистості студента та його пізнавальної активності, значним чином залежить від участі студентів у створенні авторських навчально-методичних посібників, що виступають як засіб реалізації і розвитку пізнавальної активності особистості студента, що відбивається у прагненні пізнати суб'єктивно або об'єктивно нові об'єкти.

Характеризуючи сутність поняття навчально-методичний посібник, відзначимо, що відносимо його до методичного забезпечення навчальної дисципліни. Поняття «навчально-методичний посібник» у Державному стандарті України подається як навчальне видання з методики викладання навчальної дисципліни (її розділу, частини) або з методики виховання (Державний стандарт України «Видання. Основні види. Терміни та визначення»). О. Долинна визначає навчально-методичний посібник як видання, у якому розкриваються теоретичні засади, методичні підходи, містяться матеріали практичного характеру для здійснення освітньої роботи з дітьми в дошкільному навчальному закладі, родині або під час інших форм надання дошкільної освіти (Долинна, та Низковська, 2011).

Узагальнення сучасних визначень поняття «навчально-методичний посібник» (в педагогічній галузі) дозволяє констатувати, що це навчальне видання, у якому подано розгорнуті рекомендації, допоміжні довідкові матеріали для педагогів (вихователів) з реалізації мети і завдань освіти дітей, з організації педагогічного процесу, використання змісту, форм і методів навчання й виховання дітей.

На підставі аналізу змісту науково-методичної літератури та результатів спостереження за діяльністю студентів упродовж опанування навчальних дисциплін «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми» та «Педагогіка дошкільна» на кафедрі педагогіки та психології дошкільної освіти Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича нами здійснено спробу підвищити їх пізнавальну активність шляхом долучено студентів до створення навчально-методичних посібників.

Розглянемо особливості організації вищезазначеної роботи.

Так, в межах навчальної дисципліни «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми», упродовж опанування теми «Використання комп'ютерних ігор і програм у роботі з дітьми дошкільного віку», студентам необхідно було вивчити, проаналізувати та представити добірку комп'ютерних ігор для дітей дошкільного віку. Для уніфікації знахідок студентів нами складений орієнтовний алгоритм представлення гри або програми.

Схема представлення комп'ютерної гри

1. Назва гри.
2. Вид комп'ютерної гри.
3. Визначення мети гри (правильність її у відповідності до вимог програми, наявність навчальних та виховних завдань, доступність, конкретність, послідовність визначення завдання).
4. Місце гри в навчально-виховному процесі ДНЗ
5. Характер взаємин між дітьми (уміння грати разом, дружно, об'єднання окремих граючих підгруп одним ігровим сюжетом);
6. Рівень ігрових знань, умінь навичок дітей;
7. Особливості підготовки до гри;
 - *Підготовка вихователя:*
 - визначення завдань гри, добір необхідного обладнання, виготовлення атрибутів, їх кількість, вигляд, доцільність відповідно програмових завдань;
 - створення умов для проведення гри;
 - *Підготовка дітей:*
 - визначення текстів, ознайомлення з поведінкою звірів, пташок, професіями тощо;
 - наявність рухових умінь та навичок;
 - 8. Хід гри:
 - *Організаційний момент*
 - пояснення і закріплення правил гри у відповідності до вікової групи;
 - чіткість, конкретність, лаконічність, емоційність плану вихователя;
 - розподіл ролей, участь вихователя у розподілі ролей;
 - *Власне гра*
 - початок гри (своєчасність, доцільність сигналів);
 - активність дітей у грі, дотримання виконання правил, дій, емоційність, дисциплінованість;
 - керівництво вихователем гри відповідно до вікової групи;
 - індивідуальний підхід до дітей, допомога окремим дітям, активізація їх мислення;
 - регулювання фізичного навантаження на дітей, дозування рухів;
 - *Результат гри*
 - закінчення гри, кількість повторень, тривалість;
 - правильність аналізу у відповідності до вікової групи;

9. Результат гри:
 - виконання освітніх завдань;
 - виховні моменти проведення рухливої гри (Балаєва, 2015).

За нашого переконання уніфікація презентацій сприятиме формуванню таких важливих умінь як уміння логічно і послідовно систематизувати та презентувати інформацію.

Упродовж наступної теми: «Створення документів та робота з ними», яка спрямована на формування у студентів умінь і навичок працювати в текстовому редакторі Microsoft Word, студентам було дано завдання: «Зібрати та відформувати текст за одним взірцем (обраним студентом самостійно)». Слід відзначити, що нами завчасно було повідомлено, що результати роботи студентів будуть оформлені у вигляді начально-методичного посібника.

За результатами роботи, у межах семінарського заняття, здійснено аналіз та вибір найбільш вдалого форматування тексту, а також сформовано макет навчально-методичного посібника, який структуровано так, щоб забезпечити логічність і послідовність. А саме: вступ, де представлено короткий теоретичний огляд проблеми; схема представлення комп'ютерної гри, а також власне комп'ютерні ігри для дітей дошкільного віку.

Слід відзначити, що студентів також було залучено до створення обкладинки для посібника. Опанування необхідними уміньми і навичками передбачено темою «Наочне подання навчальних матеріалів засобами графічного та відеоредакторів». В межах означеної теми студенти знайомляться з особливостями роботи в програмі Adobe Photoshop.

На основі спостережень, нами сформований попередній висновок: залучення студентів до створення навчально-методичних посібників сприяє підвищенню їх пізнавальної активності.

Означені висновки дозволяють продовжити роботу у даному напрямку та долучати студентів до створення навчально-методичних посібників упродовж опанування різних фахових дисциплін.

Зокрема ми вбачаємо можливості використання означеної діяльності в межах курсу «Педагогіка дошкільна». Вивчення робочої програми означеної навчальної дисципліни дозволяє виокремити теми: «Зарубіжні системи дошкільної освіти», яка передбачена для опанування в межах першого модуля, а також теми другого модуля «Напрями виховання дітей дошкільного віку».

Так скажімо під час роботи протягом теми: «Зарубіжні системи дошкільної освіти», студенти представлять власті доробки стосовно дошкільної освіти в різних країнах світу. Наукові розвідки пропонуємо систематизувати з схемою:

1. Країна;
2. Система освіти;
3. Короткий огляд історії розвитку дошкільної освіти;

4. Нормативно-правове забезпечення дошкільною освітою;
5. Дошкільна освіта (принципи, мета, завдання);
6. Типи та види дошкільних закладів;
7. Програми навчання і виховання;
8. Форми, методи та засоби дошкільної освіти;
9. Співпраця ДНЗ, сім'ї та школи;
10. Шляхи удосконалення вітчизняної системи дошкільної освіти в контексті врахування здобутків зарубіжної системи дошкільної освіти.

За результатами опрацювання тем другого модуля, вважаємо, можна укласти посібник «Ігри за напрямками виховання дітей дошкільного віку»,

який студенти укладають аналогічно до зразку, який представлений вище.

Висновки. Таким чином на основі попередніх висновків вбачаємо певні резерви підвищення пізнавальної активності студентів в організації такої роботи, яка б долучила їх до створення навчально-методичних посібників.

Перспективи подальших досліджень порушеної наукової проблеми убачаємо у вивченні та удосконаленні змісту фахової підготовки майбутніх вихователів шляхом створення можливостей для долучення студентів до створення посібників за результатами їх наукових розвідок.

Література

- Державний стандарт України «Видання. Основні види. Терміни та визначення». URL: http://science.crimea.edu/zapiski/vidanya/dcty3017_95.pdf (дата звернення: 01.07.2017).
- Долинна О., Низковська О. Програми для дошкілля в освітньому просторі України. *Дошкільне виховання*. 2011. № 9. С. 12-19.
- Егорова О. В. Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності майбутніх учителів гуманітарного профілю у процесі науково-дослідної роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Харків, 2009. 22 с.
- Комп'ютерні ігри для дітей дошкільного віку: зб. статей / укл. К. С. Балаєва. Чернівці, 2015. 42 с.
- Пиндик О. Г. Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності студентів вищих навчальних закладів економічного профілю (на матеріалі вивчення іноземної мови) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання». Київ, 2003. 21 с.
- Khaliullina L. R. Psychological and pedagogical foundations of undergraduates' research thinking development process. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2017. № 237. P. 1405-1411. doi: 10.1016/j.sbspro.2017.02.205

References

- Derzhavnyy standart Ukrayiny «Vydannya. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennya» [State Standard of Ukraine «Edition. The main types. Terms and Definitions»]*. Retrieved from http://science.crimea.edu/zapiski/vidanya/dcty3017_95.pdf (ukr).
- Dolynna, O., & Nyzkov'ska, O. (2011). Prohramy dlya doshkillya v osvith'omu prostori Ukrayiny [Progrm for doshkill in the spacious space of Ukraine]. *Doshkil'ne vykhovannya*, 9, 12-19 (ukr).
- Yehorova, O. V. (2009). *Pedahohichni umovy rozvytku piznaval'noyi aktyvnosti maybutnikh uchyteliv humanitarnoho profilyu u protsesi naukovo-doslidnoyi roboty [Pedagogical conditions of development of cognitive activity of future teachers of the humanitarian profile in the process of research work]*. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv, Ukraine (ukr).
- Balayeveva, K. S. (Ed.). (2015). *Komp'yuterni ihry dlya ditey doshkil'noho viku [Computer games for children of preschool age]*. Chernivtsi, Ukraine (ukr).
- Pyndyk, O. H. (2003). *Pedahohichni umovy rozvytku piznaval'noyi aktyvnosti studentiv vyshchyykh navchal'nykh zakladiv ekonomichnoho profilyu (na materialy vyvchennya inozemnoyi movy) [Pedagogical conditions of development of cognitive activity of students of higher educational institutions of economic profile (on the basis of studying a foreign language)]*. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv, Ukraine (ukr).
- Khaliullina, L. R. (2017). Psychological and pedagogical foundations of undergraduates' research thinking development process. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, (237), 1405-1411. doi: 10.1016/j.sbspro.2017.02.205 (eng).

ПОВЫШЕНИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ ПУТЕМ ПРИОБЩЕНИЯ ИХ К СОЗДАНИЮ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИХ ПОСОБИЙ

Комисарик Мария, кандидат педагогических наук, доцент, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича, ул. Коцюбинского, 2, 58012 г. Черновцы, Украина, komissarikmaria@gmail.com

Балаева Екатерина, кандидат педагогических наук, ассистент, Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича, ул. Коцюбинского, 2, 58012 г. Черновцы, Украина, k.balaeva@chnu.edu.ua

Статья посвящена проблемам повышению познавательной активности студентов. Рассмотрены и проанализированы понятия, которые открывают научное поле темы (познавательная активность, учебно-

методическое пособие). Подано новый взгляд на способ повышения познавательной активности студентов (приобщение их к созданию учебно-методических пособий).

На примере двух учебных дисциплин («Компьютерные технологии в работе с детьми» и «Педагогика дошкольное») представлены основные пути совершенствования познавательной активности студентов в процессе их профессиональной подготовки.

Ключевые слова: учебный процесс; учебно-методическое пособие; познавательная активность.

INCREASING COGNITIVE ACTIVITY OF STUDENTS BY PARTICIPATION TO THEIR ESTABLISHMENT OF EDUCATIONAL-METHODOLOGICAL HANDBOOK

Komisaryk Mariia, PhD, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2 Kotsyubynsky Str., 58012 Chernivtsi, Ukraine, komissarikmaria@gmail.com

Balaieva Kateryna, PhD, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2 Kotsyubynsky Str., 58012 Chernivtsi, Ukraine, k.balaeva@chnu.edu.ua

The article is devoted to the problems of raising the cognitive activity of students. Considered and analyzed the concepts that reveal the scientific field of the topic (cognitive activity, teaching aids). A new view is presented on how to improve the cognitive activity of students (adding them to the creation of teaching aids).

On the example of two educational disciplines («Computer technologies in work with children» and «Pedagogy preschool») the main ways of improving the process of raising the cognitive activity of students in the process of their professional training are provided by adding them to the creation of teaching aids. The article proposes to involve students in the development of teaching aids in the following topics: «Using computer games and programs in work with preschool children», «Creating documents and working with them» and «Visual presentation of teaching materials by means of graphic and video – editors» («Computer technologies in work with children» and «Pedagogy preschool»), as well as «Foreign systems of preschool education» and «Directions of upbringing children of preschool age» (Pedagogy preschool). The indicative schemes of information representation are given.

On the basis of preliminary conclusions, we see certain reserves for increasing the cognitive activity of students in the organization of such work, which would involve them in the creation of teaching aids. Prospects for further research into the excited scientific problem we see in the study and improvement of the content of the professional training of future educators by creating opportunities for the inclusion of students in the creation of manuals on the results of their scientific research..

Keywords: cognitive activity; educational process; educational-methodical manual.

Стаття надійшла до редакції 25.08.2017

Прийнято до друку 05.10.2017